

אדר א' תשפ"ב, מרץ 2022

בין רוסיה לאוקראינה - הצעות לדין בשיעור באזרחות

מורות ומורים יקרים,

אנו נמצאים בתקופה רגישה עם מראות המחזירים אותנו 80 שנה אחורה. המראות קשים ומעוררים בנו עצב רב על מצב בו מדינה פולשת למדינה אחרת ואף פוגעת באזרחים חפים מפשע.

ברגעים אלו, מתעורר בנו רגש הלאומיות והשמחה על שאנו חיים במדינה ריבונית ועצמאית, מדינה שמחויבת ופועלת להגנת ישראלים הנמצאים בצרה ופועלת למימוש ההבטחה להעלאת יהודים למדינה.

כלי התקשורת מציפים אותנו בכתבות ותמונות מהמלחמה המתרחשת באירופה בין רוסיה לאוקראינה כאשר מושגים רבים מתחום האזרחות שזורים בסיקורים אלו. כמחנכים ומורים לאזרחות תפקידנו לתווך, לשוחח ולדון עם התלמידים אודות המתרחש והדילמות הרבות שמציאות זו מייצרת.

לפניכם הצעות לדין הכוללות רקע לסכסוך תוך התייחסות למושגים הנלמדים בשיעורי האזרחות. דין ודילמות שונות העולות במציאות מורכבת זו.

את הנושאים המוצעים ניתן כמובן עוד להעמיק, להרחיב ולקשר לנושאים רבים נוספים. (למשל: תפקידי התקשורת, השפעת המלחמה על יוקר המחייב בישראל ועוד)

בשורות טובות

עינת אחיון

וצוות ההדרכה אזרחות

מלחמת רוסיה אוקראינה והקשר לאזרחות

פתיחה: הצגת הרקע למלחמה בין רוסיה לאוקראינה על פני ציר הזמן.

ציר זמן:

<p>2014</p> <p>מלחמת האזרחים: הפגנות ענק מביאות להדחת ינוקוביץ'. רוסיה מספחת את חצי האי קרים, המערב מטיל סנקציות. פורושנקו הפרו-מערבי נבחר לנשיא. כ-8,000 הרוגים בקרבות בין הצבא לבדלנים פרו-רוסיים</p>	<p>2004</p> <p>המהפכה הכתומה: הפגנות נגד שחיתות מביאות לבחירת הנשיא יושצ'נקו, התומך בהצטרפות לנאט"ו ולאיחוד האירופי. ב-2010 נבחר במקומו ינוקוביץ' הפרו-רוסי. המדינה ממשיכה להיקרע בין הצדדים</p>	<p>1991</p> <p>פיזור ברית המועצות: רוסיה הופכת לדמוקרטיה, אוקראינה מכריזה על עצמאות. השתיים מקימות את ארגון חבר המדינות. אוקראינה נתפסת כמדינת-חסות של רוסיה ומאפשרת לה להשתמש במלך בחצי האי קרים</p>
<p>2022</p> <p>פרוץ המלחמה: 150 אלף חיילים רוסים מוצבים לאורך הגבולות עם אוקראינה. ב-24 בפברואר פותחת רוסיה במבצע צבאי במזרח אוקראינה. אוקראינה מודיעה כי זו הכרזת מלחמה</p>	<p>אוקראינה עורכת תרגילים עם נאט"ו. פוטין מזהיר מפני פריסת טילים ארוכי-טווח ומערכות הגנה באוקראינה, ומקדם 100 אלף חיילים לגבול. זלנסקי טוען כי רוסיה מבקשת להפיל את ממשלתו</p>	<p>2021</p> <p>המשבר: רוסיה טוענת שנאט"ו מנצלת תרגיל צבאי לשם הצבת כוחות באוקראינה. נשיא אוקראינה זלנסקי מבקש לצרף את מדינתו לנאט"ו. רוסיה עוצרת ומגרשת את הקונסול האוקראיני באשמת ריגול.</p>

מקור: [מה רוצה פוטין? כל מה שצריך לדעת על המשבר בין רוסיה לאוקראינה \(makospecial.co.il\)](http://makospecial.co.il)

מומלץ להקריין לתלמידים את הסרטונים הבאים:

1. [סרטון המסביר את הרקע הכללי ליחסים בין רוסיה לאוקראינה.](#)
2. [סרטון המציג את השתלשלות האירועים באוקראינה ומסביר את הסיבה למתיחות בין רוסיה לאוקראינה כלומר בין משטר דמוקרטי למשטר לא דמוקרטי.](#)

תוך כדי הצפייה בסרטונים, ניתן לבקש מהתלמידים לחלץ מושגים מתחום האזרחות

המושגים העולים:

- זכויות פוליטיות, תנאים לקיום בחירות דמוקרטיות (התמודדות חופשית, שוויוניות) - טענות לזיכויים בבחירות 2004.
- שלטון העם/ מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמאלי- בבחירות 2004 המוני אזרחים לא עזבו את הכיכר העצמאות ודרשו בחירות חוזרות. אחרי מספר ימים דרישתם נענתה, כלומר מימוש ריבונות האזרחים.
- גלובליזציה- אוקראינה מפנה את גבה לרוסיה ופונה לאיחוד האירופי ומבקשת להצטרף אליהם.
- מנגנון פיקוח פורמלי (אופוזיציה) חברי האופוזיציה יצאו נגד החלטת הממשלה שדחתה את הצטרפות אוקראינה לאיחוד האירופי.
- הזכות לחיים וביטחון - פגיעה בזכות לחיים וביטחון. הפגנת יד קשה של כוחות הביטחון האוקראינים נגד המפגינים. נהרגו בהפגנות אלה 125 אזרחים.
- עבריינות אידיאולוגית (אלימות פוליטית) // שלטון החוק- הפגנות אלימות נגד הממשלה...
- תנאים לקיום מדינה דמוקרטית- סיפוח חצי האי קרים ע"י רוסיה והצבת דגלי רוסיה במקום.
- לאומיות ומדינת לאום- (לא מופיע בסרטונים אך חשוב להבנת הדיון בהקשר של המאבק בין המדינות) ניתן לקשר מתוך הסרטון לשאיפה לעצמאות של בני הלאום האוקראיני - לא רוצים את המועמד הפרו - רוסי " ניצחון העם האוקראיני, האומה האוקראינית ". אזרחי אוקראינה מבליטים את הדגל האוקראיני שצבעו צהוב וכחול. הדגל מסמל את ההיסטוריה, מבוסס על צבעי האצולה של אחת מממלכות אוקראינה בתקופת בית שני. בכיבוש חצי האי קרים, רוסיה הורידה את דגל אוקראינה והניפה את דגל רוסיה.

נושאים שונים לדין בכיתה:

אפשרות מס' 1

מלחמת רוסיה אוקראינה והשפעתה על מדינה ישראל

יחסים דיפלומטיים: המצב המתוח בין אוקראינה לרוסיה מציב את ישראל בעמדה בעייתית, כמי שמנהלת יחסים דיפלומטיים עם שני הצדדים ונוהגת שלא לנקוט עמדה. מחד, ישראל נחשבת לחלק מהקהילה המערבית ומחויבת במידה מסוימת להחלטותיה, ובפרט לצעדיה של ארה"ב. מנגד, ישראל התקרבה בשנים האחרונות לרוסיה (והתרחקה מאוקראינה) מתוך ניסיון להשפיע על הפעילות האיראנית בסוריה ובנושא הגרעין. ישראל הייתה המדינה המערבית היחידה שלא גינתה את סיפוח חצי האי קרים ולא הצטרפה לסנקציות הבינלאומיות שהוטלו על רוסיה.

ישראל נמצאת במצב עדין שבו היא לא רוצה להרגיז אף אחד מהצדדים: לא את ארה"ב, ידידתה הגדולה; ולא את רוסיה, שעשויה לנקום באמצעות קשריה ופעולותיה בסוריה ובאיראן. לראיה – ישראל מנעה מכירת סוללת כיפת ברזל לאוקראינה על מנת שלא להתעמת עם רוסיה. ככל שתפתח הלחימה ישראל תיאלץ לרדת מהגדר ולהבהיר באיזה צד היא ניצבת.

מקור: [מה רוצה פוטין? כל מה שצריך לדעת על המשבר בין רוסיה לאוקראינה \(makospecial.co.il\)](http://makospecial.co.il)

מתוך מכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון - פתגם רוסי אומר: "שכנים לא בוחרים".

רוסיה אינה צפויה להיעלם בעתיד הנראה לעין מגבולה הצפוני של ישראל, ועל הקברניטים - בירושלים לגלות קשב רב לשאלה כיצד להתאים את מדיניותם לתרחישי הסלמה בתחרות בין המעצמות. ייתכן שבקרוב יתקבע סטטוס-קוו חדש ולא נוח עבורנו ביחסים בין המעצמות. סביר שישראל שוב תבקש לנקוט עמדה מעורפלת בין רוסיה לבין המערב, אך מוטב לתכנן את מרכיבי מדיניותה והאיזון ביניהם מראש, פן יתברר כי הפסיחה על שתי הסעיפים גם תכרסם באמון בין ישראל לבעלות בריתה וגם לא תזכה להכרת תודה מספקת במוסקבה.

מקור: <https://jiss.org.il/he/rakov-russia-or-the-west-should-jerusalem-choose/>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

יהדות אוקראינה -נתונים דמוגרפים: כיום חיים ברוסיה כ- 150 אלף יהודים ובאוקראינה ישנם כ- 360 אלף יהודים. החיים בארבע קהילות יהודיות גדולות: קייב, דניפרו, אודסה, חרקוב. ואף ישנם ישראלים לא מעטים המתגוררים באזורים אלו.

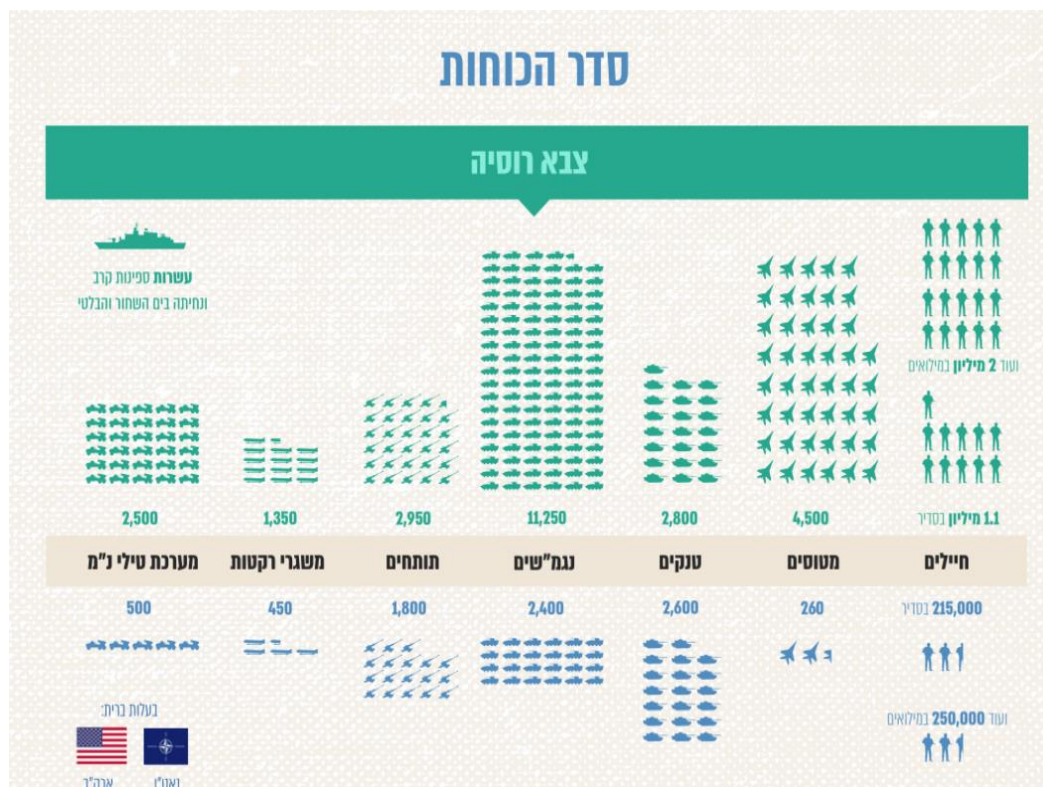
הידעתם ש: מאוקראינה יצאו דמויות משמעותיות שהשפיעו על העולם היהודי בכלל ועל מדינת ישראל בפרט כמו: הבעל שם טוב, שלום עליכם, רבי נחמן מברסלב, חיים נחמן ביאליק, זאב ז'בוטינסקי, גולדה מאיר, לוי אשכול ועוד.

מתוך ויקיפדיה:

<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%95%D7%A7%D7%A8%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%94>

לדין בכיתה: לאחר שהצגתם לתלמידים את שלושת קטעי המידע שלעיל דונו בשאלה האם לדעתכם ישראל צריכה לנקוט עמדה לטובת אחד מהצדדים? ומהם המחירים/ השלכות בנקיטת עמדה מסוימת.

אפשרות מס' 2

מפת הקרב: מיקום הכוחות הרוסיים ונתיבי הפלישה

מקור: [מה רוצה פוטין? כל מה שצריך לדעת על המשבר בין רוסיה לאוקראינה \(makospecial.co.il\)](http://www.makospecial.co.il)

לדין בכיתה: התבוננו על נתוני יחסי הכוחות (על המורה להסביר לתלמידים שדרך יחסי הכוחות ישנה עליונות לרוסיה כשניצחון משמעותו הרג אזרחים ופליטים אוקראינים רבים שינסו לצאת מאוקראינה ולקבל מקלט במדינות שונות) ומפת המלחמה וכן קראו את הכתבה המצורפת: התנאי של ישראל לכניסת אוקראיניים:

<https://www.ynet.co.il/news/article/r1mz0k3l>

ורשמו האם לדעתכם מדינת ישראל צריכה לקלוט פליטים לא יהודים? ומהם המחירים/ השלכות בנקיטת עמדה מסוימת.

(מושגים רלוונטיים: חוק השבות, חוק האזרחות, חוק יסוד הלאום, שמירה על זכויות אדם בכלל ובפרט על הזכות לחיים וביטחון, החלום הלאומי, גלובליזציה, אמנות בין לאומיות ועוד)

אפשרות מס' 3

לדין בכיתה: ישראל פנתה בשבועיים לפני הפלישה ליהודים ולישראלים לעלות לארץ או לצאת מאוקראינה ולמרות כל הבקשות החוזרות ונשנות הישראלים והיהודים באוקראינה לא עזבו וכעת ישראל פועלת כדי להוציא אותם מגבולות אוקראינה ולהביאם לישראל.

כתבות בנושא:

<https://news.walla.co.il/item/3488714>

<https://www.maariv.co.il/news/israel/Article-900588>

<https://www.ynet.co.il/news/article/ryeeervxc>

האם לדעתכם מדינת ישראל צריכה להשקיע משאבים כלכליים, אנושיים ואחרים בכדי להוציא את הישראלים ואת היהודים אל מחוץ לאוקראינה ולהביאם למדינה? ומהם המחירים/ השלכות בנקיטת עמדה מסוימת.

(מושגים רלוונטיים: חוק יסוד הלאום, אחריות מדינת ישראל כלפי יהודי התפוצות, הזכות לחיים וביטחון ועוד)

- מספר רעיונות נלקחו מהמערך שפורסם ע"י הפיקוח על ההיסטוריה בחמ"ד